

zapraszany do uświetnienia swym występem różnych akademii tak kościelnych — przeważnie w Domu Katolickim — jak i świeckich.

Przedstawiona powyżej w wielkim skrócie muzyczna działalność Ks. J. Mazerskiego pozwala na stwierdzenie, że amatorstwo — Ks. Mazerski nie miał wykształcenia muzycznego — oparte na inteligencji i ożywione zapałem i talentem wcale nie wyklucza poważnego i efektywnego podejścia do działania i może zrodzić w efekcie końcowym wielce pożyteczne owoce o których przed chwilą była mowa.

Choć śp. Ksiądz Jan Mazerski zmarł przedwcześnie, bo w 43 roku życia i 14-tym kapłaństwa, to w oczach Bożych okazał się w pełni dojrzały do życia wiecznego „Dusza jego spodobała się Bogu” — jak czytamy w 4-tym rozdziale Księgi Mądrości.

W swoim ziemskim życiu spełnił pokładane w nim nadzieje przez Zgromadzenie Salezjańskie, a bibliście polskiej poprzez swą rozległą działalność naukową i dydaktyczną dobrze się przysłużył zostawiając w niej trwałe ślady swoich dokonań.

Kraków

KS. TADEUSZ PRZYBYLSKI SDB

Ks. Jerzy Chmiel

KS. PROFESOR ALEKSY KLAWEK (1890–1969), BIBLISTA I ORIENTALISTA

Chronologiczne ramy życia Ks. Prof. Aleksego Klawka to lata 1890–1969. Zmarł w 80. zaszczepionym roku życia. Tak jak w Ps 90(89),10: „Miarą naszych lat jest lat siedemdziesiąt lub, gdy jesteśmy mocni, osiemdziesiąt” (*weim bigburot šemônim šānāh*). Spróbujmy z perspektywy 25 lat spojrzeć na życie i działalność polskiego biblisty.

Umiłowanie książki wyniósł Ks. Aleksy Klawek z domu rodzinnego. Jako syn nauczyciela miał do dyspozycji biblioteczkę rodzinną, a potem — jak wspomina biograf jego okresu wielkopolskiego — jako alumn seminarium przeczytał całą bibliotekę teologiczną swojego proboszcza. Już w gimnazjum typu pruskiego zetknął się z nauką hebrajszczyzny biblijnej: bowiem łacina, greka i hebrajski (*tres linguae sacrae*) były wykładane w gimnazjum w Rogoźnie Wielkopolskim.

W seminarium duchownym w Poznaniu studiował Pismo św. pod kierunkiem ks. Władysława Hozakowskiego, który nauczył go — jak sam potem wspominał — metody naukowej. Pasowanie na biblistę

przeszedł ks. Klawek na studiach zagranicznych w Münster (Monastyr) w latach 1914—1917, gdzie słuchał wykładów ze Starego Testamentu W. Engelkempera, a z Nowego — M. Meinertza. Pod kierunkiem tegoż Meinertza napisał dysertację doktorską *Das Gebet zu Jesus*, którą promotor polecił do serii „Neutestamentliche Abhandlungen”. Praca ukazała się drukiem w 1921 r. i była potem cytowana w najpoważniejszych monografiach o Modlitwie Pańskiej (Jeremias, Marchel). W wydziale teologii katolickiej w Breslau (Wrocław) uczył na wykłady i seminaria J. Nikela i J. Sickenbergera. To Nikel natchnął go myślą założenia po latach we Lwowie pięknego muzeum biblijnego — razem z o. Atanazym Ficem OP.

W Zagłębiu Ruhry spotkał się z bardzo wówczas prężną Polonią niemiecką, pracował też w duszpasterstwie polonijnym w Bottrop i w Dreźnie.

Po powrocie ze studiów zagranicznych był wykładowcą w seminarium duchownym w Gnieźnie, a następnie w Poznaniu. Poznań oczekiwał na utworzenie wydziału teologicznego; z tą też myślą habilitował się ks. Klawek w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Tematem pracy habilitacyjnej było studium Ewangelii Dzieciństwa Jezusa wg Łukasza. Drukiem ukazała się tylko pierwsza część tej pracy: *Noc betlejemaska, historia czy legenda?* (Poznań 1921).

Przez trzy lata był ks. Klawek wiceprezesem Komisji Teologicznej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Pisywał wiele artykułów popularnonaukowych, z których niektóre budziły opory konserwatywnego środowiska zaskoczonego nowymi poglądami młodego bibliisty.

Gdy nie doszło do utworzenia wydziału teologicznego w Poznaniu, ks. Klawek objął katedrę egzegezy Starego Testamentu we lwowskim wydziale teologicznym. Rozpoczął się dla niego nowy okres — lwowski.

Zajmował się głównie egzegezą Psalmów. Objął redakcję „Przeгляду Teologicznego”, który przekształcił w 1931 r. na czasopismo o charakterze międzynarodowym „Collectanea Theologica”, drukujące artykuły w językach obcych. Chodziło o to, aby wyjść na świat z teologią polską. Pracował jako sekretarz generalny świeżo założonego Polskiego Towarzystwa Teologicznego, zorganizował w 1928 r., razem ze swymi kolegami uniwersyteckimi: ks. T. Długoszem i ks. P. Stachem, pierwszy po rozbiorach zjazd teologów polskich. Wojna 1939 roku przerwała działalność lwowską ks. Klawka. Znalazłszy się w Krakowie w 1945 r., objął po zmarłym tragicznie ks. prof. J. Archutowskim katedrę egzegezy Starego Testamentu w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, którą kierował aż do likwidacji tegoż wydziału w 1954 r., będąc jego dziekanem w latach 1948—52. Zorganizował dwa ogólnopolskie zjazdy Polskiego Towarzystwa Teo-

logicznego (Lublin 1946 i Kraków 1948), założył w 1948 r. dwumiesięcznik „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, a także — wspólnie z ks. F. Machajem i ks. St. Mazankiem — Wydawnictwo Mariackie.

Gdy likwidowano w 1954 r. Wydział Teologiczny w Uniwersytecie Jagiellońskim, nie przeszedł posłusznie do Warszawy, dlatego został odesłany na wcześniejszą emeryturę. Wykładał jeszcze w Seminariach duchownych: krakowskim i częstochowskim w Krakowie. Potem wygłaszał refraty i konferencje w Polskim Towarzystwie Teologicznym w Krakowie w Polskiej Akademii Nauk.

Przejdźmy teraz do działalności naukowej ks. Aleksiego Klawka jako orientalisty.

W 1918 r. udał się do Berlina, aby zapoznać się z seminarium orientalistycznym tam prowadzonym na uniwersytecie. W 1922 r. wyjechał na półroczny pobyt naukowy do Paryża dla bliższego zapoznania się z asyriologią i historią Starożytnego Wschodu.

W okresie lwowskim ks. Klawek wykładał przez 12 lat w Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza filologię semicką (języki: hebrajski, aramejski, syryjski, akadyjski, nawet arabski). Prowadził tam seminarium naukowe, z którego wyszli potem znani orientaliści, jak prof. Tadeusz Lewicki.

W Krakowie utrzymywał także kontakty z orientalistyką. W 1948 r. został wybrany członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. Był członkiem założycielem — wspólnie z prof. T. Lewickim i prof. J. Kuryłowiczem — Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie. Został także wybrany członkiem Komisji Językoznawczej PAN. Był czynnym członkiem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego, otrzymując godność członka honorowego. W okresie krakowskim wygłaszał szereg wykładów z dziedziny orientalistyki semickiej w Polskiej Akademii Nauk i Polskim Towarzystwie Orientalistycznym, zajmując się głównie onomastyką biblijną, co opisał jego kolega uniwersytecki, prof. Witold Taszycki.

Dlatego słusznie na tablicy pamiątkowej na ścianie kościoła parafialnego w Rogoźnie Wielkopolskim otrzymał tytuł „biblista i orientalista”.

Gdyby przyszło mi scharakteryzować w krótkich słowach działalność naukową Ks. Profesora Aleksiego Klawka jako biblisty i orientalisty, podkreśliłbym trzy momenty:

1. Był typem nowoczesnego naukowca, pracującym na parametrach metody historyczno-krytycznej, świetnym filologiem, człowiekiem wysokiej kultury humanistycznej i gorliwym miłośnikiem Pisma św.

2. Miał ducha ekumenicznego, którego zaczerpnął na studiach zagranicznych i przebywając we Lwowie — siedzibie trzech metropolii chrześcijańskich: katolickiej, unickiej i ormiańskiej. Był w każdym calu Europejczykiem i gorliwym polskim patriotą. Charakterystycz-

ny jest tytuł jednego z jego artykułów drukowanych w „Tygodniku Powszechnym” w 1969 r.: „Nie rzucajmy anatemy przedwcześnie”.

3. Dbał o formację autentycznych naukowców biblistów i orientalistów, rozumiejąc znaczenie całej semistyki dla prawidłowej interpretacji Biblii.

BIBLIOGRAFIA PODSTAWOWA

1. „Ruch Bibl. i Lit.” n. 1, 16(1963) 1—65: numer specjalny z okazji 50-lecia kapłaństwa ks. A.K.
2. „Ruch Bibl. i Lit.” n. 6, 23(1970) 256—336: numer specjalny w 1. rocznicę śmierci ks. A.K.
3. „Folia Orientalia”, vol. XXI, 1980 (Kraków 1981), *Studia biblica Alexio Klawek* oblata, stron 315.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

Stanisław Cinal

KS. PROF. A. KLAWEK I KS. PROF. J. ARCHUTOWSKI JAKO RELIGIOZNAWCY

Nawiązując do wypowiedzi ks. prof. J. Chmiela na wczorajszej sesji inauguracyjnej tych obchodów, jak i do dzisiejszego referatu, w którym przedstawił Ks. Prof. Aleksego Klawka jako rzeczownika metody naukowej w biblistyce, chciałbym uwypuklić rolę zarówno Ks. Prof. Klawka jak i Ks. Prof. Archutowskiego jako cenionych religioznawców.

Przypomnę najpierw udział Ks. Prof. A. Klawka w V Międzynarodowym Kongresie Historii Religii, jaki odbył się w Lund w Szwecji w 1929 roku. Takie Kongresy odbywały się od 1900 roku i miały również uczestników z Polski. O pierwszych z nich pisał krótko przedtem ks. prof. Józef Kruszyński w swych *Studiach nad porównawczą historią religii*¹. Na Kongresie w 1929 roku referaty wygłosiło czterech uczonych z Polski²: klasycysta z Uniwersytetu Warszawskiego prof. Tadeusz Zieliński (*La guerre à l'outré tombe chez les Hébreux*,

¹ Poznań 1926, s. 189, 211, 216.

² *Actes du Ve Congrès International d'Histoire des Religions a Lund, 27—29 Août 1929*, Lund 1930, s. 104—106, 170—171, 231—233, 262—264, 313—314. Por. H. Swienko, *Udział Polaków w Międzynarodowych Kongresach Historii Religii (1900—1990)*, „Euhemer” 1991, z. 2, s. 83—84, 88.